

Antropologija sporta, igara i detinjstva: zbornik radova u čast dr Aleksandra Krela (1968–2021) (ur. Bojan Žikić, Ivan Đorđević i Vladeta Petrović)

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu i Službeni glasnik,
Beograd 2022. str. 371.

Зборник радова „Антропологија спорта, игара и детињства“ у издању Филозофског факултета у Београду, чији су уредници проф. др Бојан Жикић, Одељење за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду, др Иван Ђорђевић, виши научни сарадник Етнографског института САНУ и др Владета Петровић, виши научни сарадник Историјског института САНУ, настао је поводом обележавања годишњице смрти др Александра Крела, вишег научног сарадника Етнографског института САНУ.

Избор теме Зборника – спорт, игре и детињство, у непосредној су вези са научном делатношћу др Александра Крела. Наиме, он је својим научним монографијама и радовима пружио изузетан допринос српској етнологији и антропологији, и то управо у области антропологије детињства и антропологије (дечје) игре, поред истраживања културних и етничких идентитета, те друштвених и културних процеса мањинских заједница Републике Србије.

Зборник је подељен на четири тематске целине – **Антрополог Александар Крел, Детињство, Игре и Спорт**. Аутори радова су Катарина Радисављевић, Милош Миленковић, Горан Павел Шантек, Владета Петровић, Гордана Гарић Петровић, Бранко Бановић, Милан Томашевић, Бојан Жикић, Ђорђина Трубарац Матић, Данило Трбојевић, Иван Ђорђевић, Јадранка Ђорђевић Црнобрња, Богдан Дражета, а библиографију радова Александра Крела приредила је Биљана Миленковић – Вуковић. Предговор су написали уредници зборника Бојан Жикић, Иван Ђорђевић и Владета Петровић.

Зборник отвара рад Катарине Радисављевић „Антрополог у музеју или све што нисте знали о музеологији а мислите да знате“, који се бави темом односа музеологије и антропологије, истичући да су и једна и друга суштински приче о људима, и подсећајући нас да је Александар Крел започео своју етнолошко-антрополошку каријеру бавећи се музеологијом, те да су радови објављени у овом зборнику истовремено и начин на који су његове колеге и пријатељи желели да испричају причу о једном важном сегменту његовог живота, о његовој посвећености научним истраживањима. Потом следи рад Милоша Миленковића „Колективни идентитет у делу Александра Крела: Недеструктивни конструктивизам“ и рад Горан-Павела Шантека „Игра и трансценденција“.

Тематску целину „Детињство“ чине радови Владете Петровића „Прилог историји детињства: деца у одабраним српским средњовековним наративним изворима и правним споменицима XII–XV века), Гордане Гарић Петровић „Статистички подаци о деци у Србији на крају 19. и почетку 20. века“; Бранка Бановића „Џамија!“, антрополошка анализа контроверзне дечје игре ‘џамије’“ и Милана Томашевића „Представе далеке будућности код деце: студија случаја“.

Тематску целину „Игре“ чине радови Бојана Жикића „Колико стварности стаје на таблу? Културни когнитивни модел света у рату на примеру друштвене игре ‘Axis & Allies’; Ђорђине Трубарац Матић „Френина стопала у ципелама београдских основаца (или о једном примеру хибридности савременог дечјег фолклора“ и Данила Трбојевића „Дечје ратне игре као арена промишљавања друштвено-политичке стварности, кризе и конфликта“.

Завршна тематска целина зборника под називом „Спорт“ доноси радове Ивана Ђорђевића „Против модерног фудбала? Европска Супер Лига и будућност ‘народне игре’“; Јадранке Ђорђевић Црнобрње „‘Борба пеливана’ – пример такмичења у рвању у Гори“ и Богдана Дражете „Да ли су навијачи чувари границе у Мостару: етнолошко-антрополошка анализа навијачког идентитета присталица ‘Вележа’ и ‘Зрињског’“.

Радови у зборнику „Антропологија спорта, игара и детињства“ значајан су допринос етнолошко-антрополошким, али и историјским истраживањима, поменутих тема. У Зборнику се дечје игре посматрају као део дечјег фолклора и облик фолклорне комуникације, али и као простор меморијалних пракси и стварања групних идентитета, те као рефлексија ширих друштвених проблема, укључујући и утицај трауматичних догађаја на њих, као што се истиче и улога дечјих игара у социјализацији и енкултурацији деце.

Теми детињства и односа према деци приступа се и из историјске, дијахронијске перспективе, посредством анализе статистичких података о деци у периоду од 1890. до 1905. године о наталитету, броју мртворођене деце, морталитету одојчади и деце, уделу младих у општој популацији, узрочницима смрти, школској популацији; али и анализом помена деце и детињства у писаној грађи из периода средње-вековне Србије – житија српских владара и правних списа; као и из угла разумевања савремености – постављањем питања савременог формирања погледа на свет у децјем и адолесцентском периоду, посебно када је реч о представама будућности планете Земље и универзума и улогама које имају наука и (популарна) космологија у том процесу. Игри као важној антрополошкој теми и универзалној људској потреби, која није везана само за период детињства, посвећен је и рад у коме се игра *Axis & Allies* посматра као културно-когнитивни модел стварности, при чему се поставља питање коришћења историјских искустава и знања у склопу доминантних нарација о значају догађаја из Другог светског рата, те замишљања његових могућих исхода. Тема спорта, који је вид такмичарске игре, разматра се посредством анализе навијачких идентитета који се посматрају у склопу етничких, религијских, али и локалних идентитета.

Иако се темама спорта, друштвених и децјих игара и теми детињства приступа са тачке гледишта различитих дисциплина, користе се различити методолошки приступи и бирају различити фокуси интересовања (од архивских података до когнитивистичког приступа, од анализе средњовековних докумената до анализе савремених феномена и студија случаја) – Зборник радова „Антропологија спорта, игара и детињства“ може се посматрати као кохерентна целина која на најбољи начин показује значај „малих“, некада запостављаних тема хуманистике, попут спорта, игара и детињства, за осветљавање културне и друштвене стварности у прошлости и садашњости.

Све радове у зборнику (као и њихове ауторе и уреднике), поред тематике, повезује и нит пријатељства и поштовања према колеги др Александру Крелу и његовом научном раду, чији је допринос антрополошком и етнолошком проучавању тема игре, детињства и идентитета у многим сегментима био пионирски. Зборник радова „Антропологија спорта, игара и детињства“ настао је и као израз жеље да Александра Крела сачувамо присутним у нашим животима и као научника и као пријатеља. И сваки је од радова у овом зборнику обележен истовременим жаљењем што сада није овде, захвалношћу што је био са нама и жељом да са нама на неки начин остане.

Поред тога што зборник обједињује теме којима се Александар Крел бавио, он повезује и институције које су битно обележиле његову научну активност, пре свега – Одељење за етнологију и антропологију Филозофског факултета Универзитета у Београду и Етнографски институт САНУ.

Осим тога, као што у раду „Колективни идентитети у делу Александра Крела: Недеструктивни конструктивизам“, примећује Милош Миленковић, научни рад Александра Крела обележен је још једном врстом повезивања, а то је помирење научног метода и друштвене корисности „тако да резултати његовог рада буду и унутаракадемски и изванакадемски легитимни. Негде тачно на половини две код нас доминантне стратегије – једна која настоји да се што више измести ауторитет науке и очува сложеност аналитичког апарата, удаљавајући је тиме потпуно од друштва и друге – која свесно жртвује научни апарат да би комуницирала са било ким ко жели да буде просветљен, удаљавајући је потпуно од академије“. Стога Миленковић препоручује Крелов стил, приступ или средњи пут као нешто што вреди размотрити као инспирацију савременицима и узор млађим ауторима.

Научни опус Александра Крела био је обележен темама игре и идентитета, али се он у својим радовима, као и у животу, обазриво чувао оног тренутка када игре, идентитети и идентитетске игре почињу да прелазе у игре моћи, непрекидно одржавајући добар баланс између научне зрелости и једног благог, готово дечји ведрога погледа на свет. Стога он у нашем свету остаје и узор и инспирација научничке озбиљности и интелектуалног поштења, живе заинтересованости за реалност, али и ведрине коју доноси само искрена и истински, дубоко проживљена хуманост и посвећеност људима.

Стога овај зборник посвећен Александру Крелу треба читати и као успомену на његову личност и научни рад и као инспирацију за будућа научна промишљања разноликих тема.

Ивана Башић